

УДК 378.1:004.9

**ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МЕТОДИКИ
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ТЕХНОЛОГІЙ
ЕЛЕКТРОННИХ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ВИДАНЬ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

©Пушкар О. І., Фомічова О. В.

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Інформація про авторів:

Пушкар Олександр Іванович: ORCID: 0000-0003-3592-3684; aipvt@ukr.net; доктор економічних наук, професор; завідувач кафедри комп'ютерних систем та технологій; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця; пр. Леніна, 9а, м. Харків, 61166, Україна.

Фомічова Ольга Володимирівна: ORCID: 0000-0002-8320-8696; for.me.chova@gmail.com; аспірант; викладач кафедри комп'ютерних систем та технологій; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця; пр. Леніна, 9а, м. Харків, 61166, Україна.

У статті подано результати експериментальної перевірки ефективності впровадження методики формування готовності майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань до інноваційної професійної діяльності. Виявлено існуючий стан готовності до інноваційної професійної діяльності та недоліки у професійній підготовці фахівців із мультимедійних технологій. Доведена ефективність застосування розробленої методики та доцільність її впровадження у процес професійної підготовки майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань.

Ключові слова: професійна діяльність, готовність до інноваційної професійної діяльності (ГПД), технології електронних мультимедійних видань (ТЕМВ), експериментальна перевірка.

Пушкар А.И., Фомичёва О.В. «Опытно-экспериментальная проверка методики формирования готовности будущих специалистов по технологиям электронных мультимедийных изданий к инновационной профессиональной деятельности».

В статье представлены результаты экспериментальной проверки эффективности внедрения методики формирования готовности будущих специалистов по технологиям электронных мультимедийных изданий к инновационной профессиональной деятельности. Выявлено существующее положение готовности к инновационной профессиональной деятельности и недостатки в профессиональной подготовке специалистов мультимедиа. Доказана эффективность применения разработанной методики и целесообразность ее внедрения в процесс профессиональной подготовки будущих специалистов по технологиям электронных мультимедийных изданий.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, готовность к инновационной профессиональной деятельности, технологии электронных мультимедийных изданий, экспериментальная проверка.

O. Pushkar, O. Fomichova “Research and Experimental Check of Readiness Methodology Formation of Future Specialists in the Technology of Electronic Multimedia Publications to an Innovative Professional Activity”

The article presents the results of experimental verification of the effectiveness of the implementation methodology of formation of readiness to an innovative activity of the future specialists on technologies of electronic multimedia publications. It was also identified existing state of readiness for innovative activity and disadvantages in professional education of multimedia specialists. It was proved the efficiency of application of the developed methodology

and the feasibility of its implementation in training of future specialists on technologies of electronic multimedia publications.

Keywords: professional activity, readiness for innovative professional activity, the technology of electronic multimedia publications, experimental verification.

Постановка проблеми. Інформаційні та мультимедійні технології сьогодні набули широкого розповсюдження, проникаючи майже в усі сфери життя людини. Видавнича справа також не залишилась осторонь, сьогодні видання стали не лише електронними, але й інтерактивними та мультимедійними, які надають користувачеві все більше можливостей та функцій. Підготовка фахівців із мультимедійних технологій у першу чергу спрямована сьогодні на формування компетентного фахівця, здатного проектувати та розробляти сучасні мультимедійні електронні видання будь-якої складності та вдосконалювати технології підготовки таких видань. Разом із тим вимоги суспільства зростають кожного дня, потребуючи кардинальних перетворень у підходах до підготовки фахівців. Професійність фахівця визначається не лише його вмінням діяти професійно, а й здатністю діяти в мінливому середовищі, вирішувати інноваційно складні професійні завдання, мислити творчо, тобто бути готовим до інноваційної професійної діяльності. Саме тому вища освіта потребує змін у сфері підготовки фахівців із технологій електронних мультимедійних видань та впровадження особливої методики формування готовності до інноваційної професійної діяльності (ГПД) фахівців із технологій електронних мультимедійних видань (ТЕМВ).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою модернізації вищої освіти в цілому займаються такі вчені, як В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, О. Мещанінов та ін., які підтверджують необхідність внесення змін та впровадження інновацій в навчальній діяльності. Проблему готовності до професійної діяльності розглядали: К.Ангеловські, Д.Гопкінз, Л.Кандилович, В. Загвязинський, М.Кларин, О.Пригожин, П.Щедровицький, Н.Юсуфбекова. Фахівці вищої освіти та вчені сьогодні також ретельно досліджують проблему готовності до інноваційної професійної діяльності. Вивченням проблеми підготовки фахівців до інноваційної професійної діяльності займаються вчені: В. Докучаєва, Н. Клокар, О. Козлова, Л. Штефан, К. Макагон, Ю. Максимов, Л. Подимова. Більшої уваги вчені надають аналізу проблеми підготовки педагогів різних ланок освіти до інноваційної професійної діяльності: Т. Перекрыстова [4], І. Гавриш [1], Л. Козак [2]. Проблема ж підготовки фахівців із технологій електронних мультимедійних видань до інноваційної професійної діяльності залишається невирішеною.

Мета статті: експериментально перевірити ефективність запропонованої методики формування готовності до інноваційної професійної діяльності фахівців із технологій електронних мультимедійних видань.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з основної мети дослідження, були визначені завдання нашого дослідження:

- аналіз стану готовності майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань до інноваційної професійної діяльності;
- апробація експериментальної методики, яка побудована на основі моделі процесу формування готовності майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань до інноваційної професійної діяльності;
- визначення ефективності впровадженої методики та підтвердження достовірності експериментального дослідження з використанням методів математичної статистики.

Дослідно-експериментальна робота проводилась у три етапи, кожен з яких характеризувався певними цілями і завданнями, відповідними формами і методами організації дослідження.

На початковому етапі дослідження (2012-2013 рр.) – *пошуково-теоретичному* – здійснювався теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми формування готовності фахівців до інноваційної професійної діяльності, були визначені загальні теоретичні та методологічні основи дослідження;

висунуто робочу гіпотезу та описано загальні ідеї організації дослідно-експериментальної роботи.

На другому етапі (2013-2014 рр.) – *експериментальному* – було розроблено та теоретично обґрунтовано методика проведення педагогічного експерименту, здійснювався комплексний підбір методів проведення дослідження, проводилась експериментальна робота щодо апробації розробленої методики.

Третій етап (2014-2015 рр.) – *узагальнюючий* – здійснювався аналіз даних дослідно-експериментальної роботи, проводилась порівняльна перевірка констатувального та контрольного зрізів експерименту; формулювались загальні висновки дослідження; розроблялись методичні рекомендації щодо впровадження розробленої методики.

Експериментальною базою став Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Експериментальну вибірку склали 90 осіб – студенти ОКР «бакалавр» напряму підготовки 6.051501 «Видавничо-поліграфічна справа», спеціалізації «Технології електронних мультимедійних видань» з 1-го по 4-ий курс навчання та студенти ОКР «магістр» спеціальності 8.05150102 «Технології електронних мультимедійних видань» 1-го та 2-го років навчання.

На початку дослідження було проведено аналіз навчального процесу у вищому навчальному закладі, що здійснює підготовку майбутніх фахівців із ТЕМВ, в аспекті проблеми їхньої готовності до інноваційної професійної діяльності.

Констатувальний етап експерименту передбачав:

- визначення стану і існуючих підходів до організації професійної підготовки майбутніх фахівців із ТЕМВ;

- аналіз цілей, завдань, змісту навчальних планів, програм професійно-орієнтованих дисциплін та ступінь їх орієнтації на формування готовності майбутніх фахівців з ТЕМВ до інноваційної професійної діяльності;

- аналіз засобів, методів, форм професійної підготовки та їхньої орієнтації на реалізацію інноваційного підходу;

- визначення психологічної (особистісної та мотиваційно-ціннісної), когнітивної та діяльнісної готовності майбутніх фахівців до інноваційної професійної діяльності.

Учасники експерименту були поділені на дві групи (експериментальну та контрольну) для подальшого порівняння результатів упровадження розробленої методики за роками навчання: 2012-2013 навчальний рік – контрольна група (КГ), 2013-2014 – експериментальна група (ЕГ). Загалом в експерименті взяли участь 45 осіб в експериментальній групі та 45 осіб – у контрольній групі.

Згідно з програмою констатувального етапу експерименту було проведено діагностування рівня сформованості готовності майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань до інноваційної професійної діяльності. У ході проведення експерименту відстежувалась динаміка сформованості кожного з компонентів готовності до інноваційної професійної діяльності за визначеними та обґрунтованими критеріями.

Для визначення сформованості кожного з компонентів готовності використовувався комплекс валідних методик діагностики. Діагностичні методики, що використовувались на констатувальному етапі експерименту, можна розподілити за компонентами готовності до інноваційної професійної діяльності: психологічним, когнітивним, діяльнісним.

Для визначення сформованості психологічного компоненту готовності було обрано комплекс методик для визначення переважаючих цінностей особистості – оновлений ціннісний опитувальник (PVQ-R) Ш. Шварца [5], модифікований опитувальник саморегуляції поведінки, що дозволяє виявити переважаючий тип мотивації інноваційної поведінки, опитувальник для визначення переважаючих потреб по М. Мюррею, шкала самооцінки іновативних якостей особистості (Н. Лебедева, А. Татарко) [3], індикатор Кіртона для визначення типу інноваційного мислення (адаптори – інноватори) [8].

Для визначення сформованості когнітивного компоненту готовності було розроблено спеціальний тест на визначення рівня знань про інноваційну діяльність, про інновації у сфері мультимедіа, методики генерування нових ідей та ін.

Для визначення сформованості діяльнісного компоненту готовності було обрано метод спостереження та аналіз продуктів діяльності. Для визначення сформованості діяльнісного компоненту готовності були розроблені спеціальні опитувальники за якими експерти визначали наявність сформованого патерну інноваційної поведінки та інноваційність студентських проектів (лабораторних, курсових та дипломних проектів).

Експеримент, що проводився, не суперечив чинній програмі професійної підготовки фахівців мультимедійної галузі, аналіз і обробка даних в усіх групах здійснювалися з використанням єдиної методики діагностики рівня сформованості кожного з компонентів готовності. Методи діагностики та показники за якими визначалась сформованість кожного з компонентів готовності зазначено у таблиці 1.

Таблиця 1

Методи діагностики, критерії та показники сформованості готовності до інноваційної професійної діяльності

Компоненти	Когнітивний компонент	Психологічний компонент		Діяльнісний компонент	
		Мотиваційно-ціннісний	Особистісний	Поведінковий	ППД*
Критерії	Когнітивний	Мотиваційно-ціннісний	Особистісний	Поведінковий	ППД*
Методи діагностики	Тестування	Анкетування	Анкетування	Спостереження	Аналіз продуктів діяльності
Показники	Знання теорії інноваційної професійної діяльності (теоретичні відомості про особливості інноваційної професійної діяльності, інноватику, інноваційні процеси, інноваційні проекти та ін.)	Цінності: самостійність дій, самостійність думок, стимуляція (повнота життєвих відчуттів, тяга до різноманітності, новизни, ризику) Потреби: мотивація досягнення, потреба самопізнання, потреба змін, стійкість в досягненні цілей (витривалість)	Якості: бажання займатися творчістю, любов до дослідження, допитливість, креативність, сміливе ставлення до невідомого, прагнення до різноманітності, активний пошук нових можливостей	Сформованість патерну інноваційної поведінки (алгоритму дій та вчинків у певних професійних ситуаціях)	Інноваційність проектів: відповідність пріоритетним напрямкам розвитку технологій, актуальність і унікальність, наукова новизна запропонованих рішень, високий технологічний рівень, наявність переваг, економічна доцільність

*ППД - інноваційність продуктів професійної діяльності

Оцінка рівня готовності майбутнього фахівця з ТЕМВ до інноваційної професійної проводилась шляхом співвіднесення реального стану готовності з ідеальною моделлю, тобто з тим набором характеристик, яким має відповідати інноваційна особистість, готова до інноваційної діяльності. Кожен із показників діагностичних критеріїв оцінювався коефіцієнтом, який визначався, як відношення суми балів, які набрав студент при оцінюванні сформованості конкретного критерію до максимально можливої кількості балів (за кожним із обраних методів діагностики). Наприклад, для визначення показника сформованості когнітивного компоненту готовності було розроблено тест, за яким студент міг отримати максимальну кількість балів – 12, якщо студент набирав 10 балів із 12, то показник його когнітивної готовності визначався, як відношення максимальної кількості балів до отриманої і склав 0,83.

Визначення узагальненого рівня готовності до інноваційної діяльності майбутніх фахівців з ТЕМВ проводилось за формулою, запропонованою авторами (1). Склад компонентів готовності, а також коефіцієнти важливості кожного з компонентів у загальній структурі готовності були підтвержені в експертному опитуванні, в якому взяли участь провідні викладачі кафедри комп'ютерних систем та технологій Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця, яка займається підготовкою фахівців із ТЕМВ.

Узагальнений коефіцієнт готовності (К) до інноваційної професійної діяльності обчислювався за формулою:

$$K = \sum_{i=1}^n k_i w_i, \quad (1)$$

де $n=3$ – загальна кількість компонентів, k_1 – показник психологічного компоненту готовності, k_2 – показник когнітивного компоненту готовності, k_3 – показник діяльнісного компоненту готовності, W_1 – ваговий коефіцієнт показника психологічного компонента готовності, W_2 – ваговий коефіцієнт показника когнітивного компонента готовності, W_3 – ваговий коефіцієнт показника діяльнісного компонента готовності.

При цьому k_1 розраховується за формулою:

$$k_1 = \alpha w'_1 + \beta w''_1, \quad (2)$$

де α – показник мотиваційно-ціннісного підкомпоненту готовності, β – показник особистісного підкомпоненту готовності, w'_1 – ваговий коефіцієнт показника мотиваційно-ціннісного підкомпоненту готовності, w''_1 – ваговий коефіцієнт показника особистісного підкомпоненту готовності.

Сформованість діяльнісного компоненту готовності k_3 розраховується за формулою:

$$k_3 = \gamma w'_3 + \delta w''_3, \quad (3)$$

де γ – показник поведінкового підкомпоненту готовності (сформованість патерну інноваційної поведінки), δ – показник інноваційності продуктів професійної діяльності (ППД), w'_3 – ваговий коефіцієнт показника поведінкового підкомпонента готовності, w''_3 – ваговий коефіцієнт показника інноваційності продуктів професійної діяльності.

Вагові коефіцієнти кожного з компонентів готовності було визначено за допомогою експертного опитування, яке було проведено на попередньому етапі, за ним: психологічний компонент складає 0,38 (складається з мотиваційно-ціннісного – 0,45 та особистісного – 0,55), когнітивний – 0,2, діяльнісний – 0,42 (поведінковий – 0,5 та ППД – 0,5) у загальній структурі готовності.

Узагальнений показник сформованості готовності майбутніх фахівців мультимедійної галузі до інноваційної професійної діяльності дає можливість визначити рівні сформованості готовності до інноваційної професійної діяльності за обраною шкалою: високий рівень – від 0,76 до 1 балу, середній – від 0,61 до 0,75 балів, низький до від 0 до 0,6 балів. Для презентації даних про кількість студентів із певним рівнем готовності використовувалась формула:

$$n = \frac{N_i}{N} \times 100 (\%), \quad (5)$$

де $N_i = N_n$ – кількість студентів із низьким рівнем ГПД, $N_i = N_c$ – кількість студентів із середнім ГПД, $N_i = N_e$ – кількість студентів із високим рівнем ГПД, N – загальна кількість студентів.

У контрольній та експериментальній групах за результатами зрізів рівень ГПД у цілому можна назвати недостатнім. Слід зазначити, що за мотиваційно-ціннісним критерієм рівень готовності є середнім (46,67% та 47,0%), проте за особистісним критерієм рівень готовності знаходиться на низькому рівні (48,89% та 49,5%). За когнітивним критерієм показники кращі, проте все одно більшість студентів (48,89% та 51,2%) знаходяться на низькому рівні.

Таким чином, на основі урахування рівнів сформованості окремих показників діагностичних критеріїв на констатувальному етапі було визначено початковий рівень сформованості готовності майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань до інноваційної професійної діяльності (таблиця 2).

Таблиця 2

Сформованість ГПД майбутніх фахівців з ТЕМВ (у %) – констатувальний етап

Компоненти готовності	Критерій готовності	Експериментальна група			Контрольна група		
		Рівень сформованості до інноваційної професійної діяльності					
		Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Психологічний	Мотиваційно-ціннісний	31,11	46,67	22,22	30,4	47,0	22,6
	Особистісний	48,89	35,55	15,56	49,5	37,3	13,2
Когнітивний	Когнітивний	48,89	17,78	33,33	51,2	22,3	26,5
Діяльнісний	Сформованість патерну ІІІ	66,67	17,78	15,55	68,3	18,2	13,5
	ППД	75,56	8,89	15,55	76,23	8,91	14,86
Загальний рівень ГПД		62,22	35,56	2,22	62,48	35,84	1,68

Що стосується діяльнісного критерію, він визначався за сформованістю патерну інноваційної поведінки та інноваційністю проектів студентів, за обома показниками рівень готовності є низьким (66,67%, 75,56% та 68,3%, 76,23% відповідно в експериментальній та контрольній групі).

Відсоткові показники рівнів готовності майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань до інноваційної професійної діяльності майже однакові для студентів обох груп. Загальний рівень готовності, який обчислювався за формулою (1), показує недостатність ГПД майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань. Низьким рівнем готовності характеризуються 62,22% студентів ЕГ та 62,48% студентів КГ. Середній рівень ГПД є незначним – 35,56% та 35,84%, а от високий рівень притаманний лише 2,22% та 1,68% студентів експериментальної та контрольної груп

відповідно. Результати статистичного опрацювання даних представлено у вигляді кругових діаграм (рис. 1).

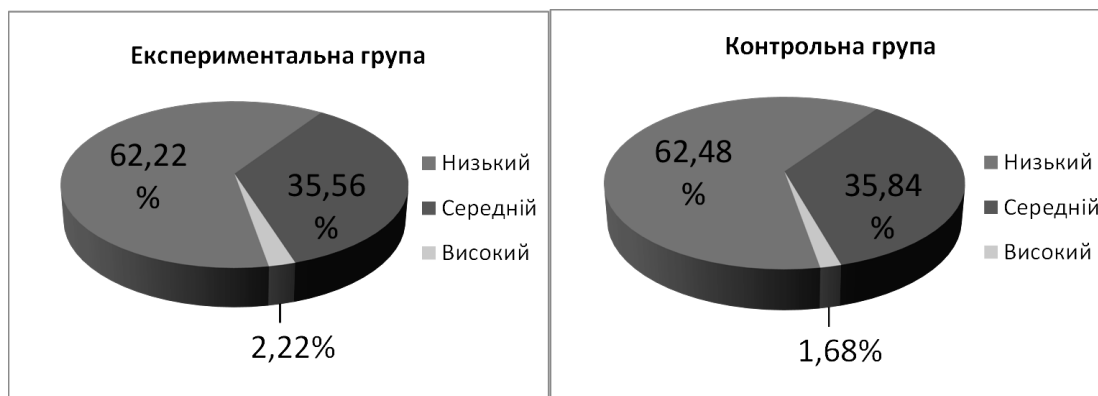

Рис. 1. Рівні ГПД фахівців із ТЕМВ (констатувальний етап)

За результатами констатувального етапу дослідження можна зробити висновок про те, що стан готовності майбутніх фахівців із ТЕМВ до інноваційної професійної діяльності не повною мірою задовольняє сучасним вимогам суспільства та держави, а тому потребує певних змін у педагогічному процесі та організаційно-педагогічних умовах професійної підготовки фахівців.

Наступним етапом експерименту було впровадження методики формування готовності до інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань. Упровадження методики здійснювалось на таких дисциплінах: «Додрукарське опрацювання інформації», «Основи розробки веб-видань» та на міждисциплінарних тренінгах.

Навчання в контрольній та експериментальній групі відрізнялося за такими параметрами:

навчання експериментальної групи було побудовано за принципами: самостійності та свідомості навчання; активної творчості; емоційності; інноваційності навчання;

процес розробки інноваційних проектів був вбудований в систему навчання;

у навчанні експериментальної групи використовувались особливі інтерактивні методи, які покликані були сформувати окремо кожен компонент ГПД;

для експериментальної групи було проведено міждисциплінарний тренінг на тему «Інноваційний старт-ап у сфері мультимедіа».

За іншими параметрами підготовки групи були ідентичними.

Діагностичні методики, що використовувались на даному етапі дослідження, були ідентичними методикам початкового констатувального етапу експерименту. Після проведення контрольної діагностики було повторно визначено сформованість ГПД у студентів обох груп.

Динаміку показників сформованості ГПД майбутніх фахівців із технологій електронних мультимедійних видань представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

Сформованість ГПД майбутніх фахівців з ТЕМВ (у%) на контрольному етапі експерименту

Компоненти готовності	Критерій готовності	Експериментальна група			Контрольна група		
		Рівень сформованості до інноваційної професійної діяльності					
		Низький	Середній	Високий	Низький	Середній	Високий
Психологічний	Мотиваційно-ціннісний	13,33	55,56	31,11	33,33	42,22	24,44
	Особистісний	15,56	51,11	33,33	46,67	44,44	8,89
Когнітивний	Когнітивний	8,89	28,89	62,22	44,44	28,89	26,67
Діяльнісний	Сформованість патерну ІІІ	15,56	60,00	24,44	60,00	22,22	17,78
	ІІІД	26,67	51,11	22,22	62,22	22,22	15,56
Загальний рівень ГПД		15,56	60,00	24,44	57,78	31,11	11,11

Аналіз результатів формувального експерименту свідчить про відчутне зростання показників готовності до інноваційної професійної діяльності у студентів експериментальної групи порівняно з контрольною. В експериментальній групі, на відміну від контрольної, зменшилася кількість студентів із низьким (з 62,22% до 15,56%) рівнем готовності, та навпаки зросла кількість студентів із середнім (з 35,56% до 60,00%) та високим (з 2,22% до 24,44%) рівнями готовності до інноваційної професійної діяльності. Результати статистичного опрацювання даних представлено на кругових діаграмах (рис. 2).

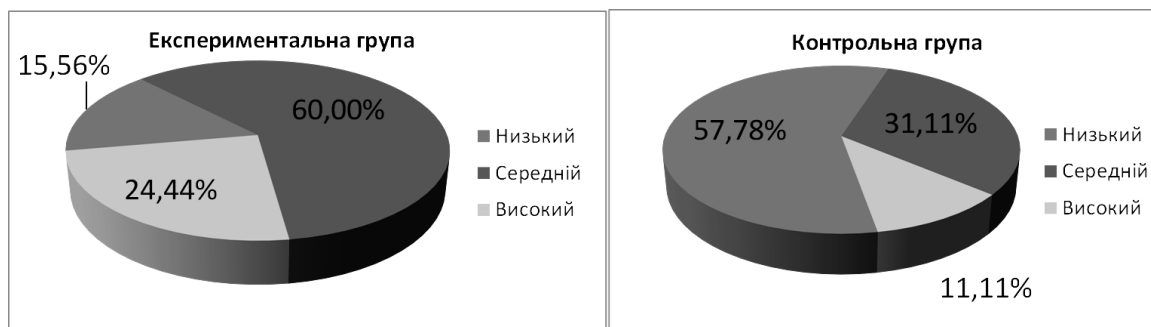

Рис. 2. Рівні ГПД фахівців із ТЕМВ (контрольний етап)

Дані результати свідчать про успішність упровадження методики формування ГПД та доцільність її подальшого впровадження в процес професійної підготовки фахівців із ТЕМВ.

Висновки. Виходячи з проведеного дослідження, можна зробити висновки про те, що впровадження розробленої методики в навчальний процес фахівців напряму «Видавничо-поліграфічна справа» буде доцільним, адже принципи, методи та підходи, які використовуються в даній методиці дозволили підвищити загальний рівень готовності майбутніх фахівців із ТЕМВ до інноваційної професійної діяльності. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку методичних рекомендацій для викладачів із

впровадження цієї методики в навчальний процес, а також подальше вдосконалення методів та підходів для підвищення рівня готовності фахівців із ТЕМВ до інноваційної професійної діяльності та формування інноваційної поведінки фахівців.

Список використаних джерел:

1. Гавриш І. В. Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності (методологічний і теоретичний аспекти) : монографія / І. В. Гавриш. – Харків : ХОНМІБО, 2005. – 388 с.
2. Козак Л. В. Структура та ознаки інноваційної професійної діяльності викладача вищого навчального закладу / Л. В. Козак // Педагогічний процес: теорія та практика. – 2012. – № 2. – С. 50–60.
3. Лебедева Н. М. Методика исследования отношения личности к инновациям / Н.М. Лебедева, А.Н. Татарко // Альманах современной науки и образования. – Тамбов: Грамота, 2009. – № 4(23), ч. 2. – С. 89-96.
4. Перекрестова Т. С. Формирование у учителя готовности к инновационной педагогической деятельности [Электронный ресурс] / Т.С. Перекрестова // Интернет журнал СакГУ «Наука, образование, общество». – 2006. – Режим доступа: <http://journal.sakhgu.ru/work.phpid=38>.
5. Уточненная теория базовых индивидуальных ценностей: применение в России / Ш. Шварц, Т. Бутенко, А. Липатова, Д. Седова // Психология: журнал Высшей школы экономики. – 2012. – Т.9, № 2. – С.43-70.
6. Шевченко В.Н. Инновационная личность как социальный тип / В.Н. Шевченко // Личность. Культура. Общество. – 2007. – Вып. 4 (39). – С. 90 – 111.
7. Яголковский, С. Р. Инновационность как предмет психологических исследований (обзор англоязычной литературы) / С. Р. Яголковский // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2007. – Т.4, № 2. – С. 123 – 133.
8. Kirton M. Adaptors and Innovators: A Description and Measure / M. Kirton // J. Applied Psychology. – 1976. – Vol. 61, no. 5. – P. 622–629.

References:

1. Havrysh, IV 2005, *Formuvannia hotovnosti maibutnix uchiteliv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti (metodolohichni i teoretychni aspektu)* [Formation of readiness of teachers to innovative professional activities (methodological and theoretical aspects)], KhONMIBO, Kharkiv.
2. Kozak, LV 2012, 'Struktura ta oznaky innovatsiinoi profesiinoi diialnosti vukladacha vyshchoho navchalnoho zakladu [Structure and innovative features professional activity of teacher of higher educational establishment]', *Pedahohichni protses: teoriia i praktika [Pedagogical process: theory and practice]*, no. 2, pp. 50–60.
3. Lebedeva, NM & Tatarko, AN 2009, 'Mertodika issledovaniya otnosheniya lichnosti k innovatsiyam' [Methods of research relationship of the individual to innovations], *Almanakh sovremennoy nauki i obrazovaniya* [Almanac of modern science and education], Gramota, Tambov, no. 4(23), part 2, pp. 89-96.
4. Perekrestova, TS 2006, 'Formirovaniye u uchitelya gotovnosti k innovatsiinoi pedagogicheskoy deyatel'nosti' [Formation of the teacher readiness for innovative teaching activities], *Internet zhurnal SakhGU «Nauka, obrazovaniye, obshchestvo»*[Online Journal SakhGu «Science, education, society»], <<http://journal.sakhgu.ru/work.phpid=38>>.
5. Shvarts, Sh, Butenko, T, Lipatova, A & Sedova, D 2012, 'Utochnennaya teoriya bazovykh individualnykh tsennostey: primeneniye v Rossii' [Refined theory of basic individual values: use in Russia], *Psikhologiya. Zhurnal Vusshey shkoly ekonomiki* [Psychology: The Journal of the Higher School of Economics], vol. 9, no. 2, pp. 43-70.
6. Shevchenko, VN 2007, 'Innovatsionnaya lichnost kak sotsialnyy tip' [Innovative personality as a social type], *Lichnost. Kultura. Obshchestvo* [Personality. Culture. Society], iss. 4 (39), pp. 90–111.
7. Yagolkovskiy, SR 2007, 'Innovatsionnost kak predmet psikhologicheskikh issledovaniy (obzor angloyazychnoi literatury)' [Innovation as a subject of psychological research (review of English-language literature)], *Psikhologiya. Zhurnal Vusshey shkoly ekonomiki* [Psychology. Journal of Higher School of Economics], vol.4, no. 2, pp. 123–133.
8. Kirton, M 1976, 'Adaptors and Innovators: A Description and Measure', *J. Applied Psychology*, vol. 61, no. 5, pp. 622–629.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2015р